

Ballingschap

In het eerste jaar van mijn regering belegerde ik Samaria en nam het in; 27.290 gevangenen voerde ik weg, en verder 50 buitgemaakte wagens.»

Dit wapenfeit liet koning Sargon II¹ (Assyrië) in steen voor het nageslacht vastleggen. Uit andere bronnen weten we dat Sargon hier pronkt met andermans veren: hij deed niet meer dan het werk van zijn voorganger voleinden. De bijbel maakt de reden duidelijk: de koning van Samaria probeerde het juk van de Assyriërs af te schudden. Toch geeft het tweede boek Koningen in hoofdstuk 17 nog een andere verklaring voor de ondergang van het koninkrijk Israël: *Dit alles is gebeurd, omdat de Israëlieten gezondigd hadden tegen Jahwe hun God en omdat zij andere goden vereerd hadden.* Wat is nu eigenlijk de echte reden: afval van God of afval van de vreemde koning?

DE DEUTERONOMIST

Een eeuw of vijf, zes vóór Christus wilden bepaalde kringen binnen Gods volk de vele gegevens over de geschiedenis sinds Mozes samenbrengen. Vooral omdat ze naar een verklaring zochten voor het tragische einde van land en volk.

Uiteindelijk omspant die vaderlandse geschiedenis de boeken Deuteronomium, Jozua, Rechters, Samuël en Koningen, en naar het eerste heten de samenstellers *Deuteronomist*. Want dat geschrift vormt de grondwet van het volk, dat Jahwe als zijn enige God erkent en zich aan diens wetten gebonden heeft. Dus moet de geschiedenis van Gods volk ook in dat licht beoordeeld worden. En wat stelt Deuteronomium in het vooruitzicht?

Leven en dood houd ik u voor, zegen en vloek; zegt Mozes in Deut. 30, Als gij Jahwe uw God liefhebt, naar Hem luistert en Hem toegeedaan bent, dan kiest ge het leven. Zo niet. Als je nu kunt constateren dat Israël zich eeuwenlang weinig van de Wet heeft aangetrokken, dan is de afloop te voorspellen.

DE LOGICA VAN DE FEITEN

In bijgaande passage uit 2 Koningen vindt u die redenering terug. Hier neemt de verzamelaar zelf het woord. Hij geeft zijn commentaar bij de val van het Noordrijk, en wel aan de hand van Deut. Hij zinspeelt onmiddellijk op de tien geboden. Die worden immers ingeleid door de woorden: *Ik ben Jahwe uw God, die u uit Egypte heb geleid, dat slavenhuis.* Daarmee begint de geschiedenis van dit volk: met de bevrijding uit de slavernij. Het wordt door Jahwe op zijn benen gezet, Hij leert het lopen.

Maar ze gebruiken hun voeten om van Jahwe weg te lopen; ze nemen de vrijheid, en lappen de verbondenheid met God aan hun laars. Ze hebben zich er niets van aangetrokken van het verbod: *Gij zult naast Mij geen vreemde goden hebben.*

Ze mochten geen beelden maken van goden, omdat hun God geen concurrentie duldt. Ze moesten de heilige plaatsen van de Kanaanieten, *of ze nu op hoge bergen, op heuvels of ergens onder een groene boom liggen,* met de grond gelijk maken. Ze mochten Jahwe vereren op de plaats die Hij zou aanwijzen en nergens anders.

De schrijver stelt vast dat ze niet wilden luisteren. Ook niet toen ze gewaarschuwd werden voor de gevolgen: *Als ge niet gehoorzaamt, zegt Deut.*

28, zal Jahwe u en uw koning wegvoeren naar een volk dat gijzelf en uw voorouders niet hebben gekend. Kijk, zegt onze schrijver, zó ver is het nu gekomen. Israël is ten onder gegaan, Samaria is een puinhoop geworden, de mensen zijn weggevoerd.

¹ Sargon II *Šarru-ukīn* Aramees 722–705 v. Chr. was een Assyrische koning. Een zoon van Tiglath-Pileser III. Hij kwam laat aan bod omwille van Shalmaneser V, zijn broer. Sargon II weerstond de rebellen, veroverde Juda, en, in 710 v. Chr., veroverde hij Babel. Zo kwam hij met de Zuidelijke rivaal overeen, waar ze sedert de dood van Hammurabi in 1750 voor Chr. Waren van gescheiden.

TWEE KANTTEKENINGEN

De schrijver redenaart dus van schuld naar straf. Hij ziet de ondergang als gevolg van eeuwenlange ontrouw, als straf voor de zonde. Het omgekeerde wordt echter niet beweerd. Er wordt niet gezegd: waar rampspoed is, daar is schuld. In die zin heeft de Deut. een gelukkig voorbeeld gehad: hier klopt het, hier is er een lont van smeulend kwaad aan te wijzen die de explosie van het einde verklaart, hier is de kwalijke bron van het kwalijke verloop goed te vinden. Maar het schema *ontrouw, dus vloek* is niet in alle gevallen toepasbaar; **er is ook ellende die geen eigen schuld is.**

Een tweede opmerking luidt: de gedachtengang van de schrijver heeft iets vreemds voor ons gevoel. Hij verbindt een godsdienstige oorzaak (zonde) met een politiek gevolg (kapitulatie); wij vinden wellicht dat die twee niet bij elkaar passen. Een **nederlaag in de oorlog moet aan militaire factoren** toegeschreven worden.

INTERNATIONALE EN NATIONALE POLITIEK

Laten we het eens over een andere boeg gooien en op de binnenwereldse toer gaan. Hoe waren de krachtverhoudingen in die tijd?

Krachtverhoudingen

In Assyrië, het noordelijk deel van Irak, stond een sterke man aan het roer van de staat: Tiglat Pileser III (745-727), een veldheer van formaat. Hij liep in het zuiden de Babyloniërs onder de voet (nu: zuiden van Irak) en in het noorden Urartu (in Turkije). In het oosten moesten de Meden (in Iran) het ontgelden en in het westen Syrië en Israël. In eerste instantie werden de laatste staatjes schatplichtig gemaakt.

Maar dat is een ongemakkelijk juk en men probeert er onderuit te komen. Daarom slaan Resin, koning van Syrië, en Pekach, koning van Israël, de handen in elkaar. En deze geallieerden proberen ook Achaz, koning van Juda, op hun hand te krijgen. Maar Achaz is wel wijzer: hij heeft ontzag voor Pileser. Ja, hij roept die zelfs te hulp als de geallieerden hem onder de voet dreigen te lopen tegen het advies van **Jesaja** in overigens. Een militaire ingreep past volkomen in de politiek van Assyrië; Israël wordt ingelijfd, Samaria ingenomen (721), de bevolking gedeporteerd.

Innerlijke weerloosheid

Die ondergang was door de innerlijke ontwrichting van de staat voorbereid. In een periode van 25 jaar, tussen 745 en 720, telt het land zeven koningen. Eén keer zijn het er drie in één jaar. In 743 zien we eerst Zekarja, die het zes maand uithoudt. Hij wordt ten val gebracht door ene Sallum, die zich één maand weet te handhaven. Sallum weer wordt afgezet en vermoord door Menachem, die tien jaar stand houdt. Het is duidelijk dat het uitvoeren van zo een stoelendans onrust brengt in het land en dat er een gezagscrisis door ontstaat.

Maar dat alles staat niet op zichzelf. **Hosea** tekent een somber beeld van de zedenverwilderding van die dagen: onwettig leiderschap, goddeloze koningen, kortzichtige politiek, corrupte rechtspraak. Onder het volk: roverij, diefstallen, echtbreuk, bloedbaden en ontucht onder het mom van godsdienstigheid in de heidense tempels. Het kwaad woekerde dus van de wortel naar de takken, van onder naar boven. Dit volk had de leiders, het bestuur, de militaire macht die het verdiende: waardeloze leiders dus, bedorven bestuur, een weerloos leger. Het morele verval had de weerbaarheid van heel de staat ondermijnd. Met andere woorden: het stelselmatig overtreden van Gods geboden speelde een beslissende rol in de ondergang van dit rijk. Want dat zedenbederf had ook het politieke en het militaire apparaat aangetast. Zo was de afval van Jahwe inderdaad oorzaak van het verval van dit volk.

Terwijl ze beter hadden kunnen weten. Terwijl de Wet gedreigd had met de vloek.
Terwijl profeten het volk gewaarschuwd hadden: *Keer toch terug van deze heilloze
weg.*
Nico Tromp